

Svjetlost, Sarajevo, 1975.

Zoran M. Jovanović je rođen u Skopju u prve knjige je objavio na makedonskom jeziku, ukupno osam. Na srpskohrvatskom jeziku piše od 1964. godine, poeziju i prozu, dramske tekstove i knjige za decu. U ukupnom zbiru ovo bi bila njegova šesnaesta knjiga, tj. na srpskohrvatskom jeziku četvrta pesnička knjiga.

Pišući o ranijim njegovim zbirnkama isticao sam kod Jovanovića, kao pesnika, jezičku rasprostrtost oko jezgra osnovne metafore. Naime, Jovanović naslovom svojih pesničkih knjiga sugerise ili označava tu svoju osnovnu pesničku zbilju, taj kamen svojih pesničkih potucanja, to jezgro iz koga se razvijaju pravi traganja za rasutim smislom života, postojanja, smrti, vremena, sveta.

Tako i ovde. Kavez slobode je metafora koja postaje jasnom tek onda kada se pročita cela knjiga, a cela knjiga je napisana da objasni suštinu osnovne pesnikove metafore.

Osim uvodne pesme, koja ima naziv knjige, ovde imamo četiri šira pesnička kruga: »Zeleni proplanci«, »Kameno iverje«, »Ludo bilje« i »Vreme vetrova«. Svaki od njih varira jedno pesnikovo osećanje, jedan bitni doživljaj, a svi skupa, tj. knjiga u celini, jesu pesnikov doživljaj mora, kamena, primorskog pejzaža, kao veličanstveno i čudno stopljenih stihije i pitomine, života i smrti, nestajanja i nastajanja, početka i kraja, kraja i novog početka.

Upravo, dakle, taj primorski pejzaž pesnik je metaforično nazvao kavezom slobode, kavezom jer je i tu biće zatvoreno u svoje prirodno i ljudsko trajanje kao u krug

nesalomivog, udesnog bedema, slobode jer stihija mora i kamena, bilja i vetra, plamena i visine nema granica.

Jovanović je jedan moderni Odisej koji posmatra predeo kopna i mora, koji luta maštom, pogledom, slutnjom, željom, nadom, čuđenjem. Borove koje posmatra vidi kao »zelene kopljanike«, ostrva kao »kameno iverje«, svet u krugovima koji se koncentrično šire, i ne prestaju, ali sebe, biće ljudsko, jedinku, ne uspeva da vidi izvan ovih zemaljskih prolaza, i povratak je svaki »velika praznina« koja čeka »iza leđa«. Čovek odista nije stihija, čovek je Kavez svojih čula, misli, žudnji, kavez u slobodi događanja vetra i bilja, mora, kamena, vazduha, praznine.

Ovom zbirkom Jovanović je smirio svoju poeziju, doveo je do toka koji ne prska, koji prima rukavce, metafore izvan naglosti i rasprskavanja, u blagom šumu. Njegovi slobodni stihovi sada u sebi često imaju jedan kontinuirani prostor, prostor koji nije izdelfen i koji je tako prostor proze. Na primer: »Uvek kada vidim stabla maslina (razbacana po polju) čini mi se da je) neki naivni slikar prošao ovuda (i svojom kičicom) uređivao nešto po pejzažu«. U takvim strukturama nema spektralnih pesničkih prelamanja, one su vidna nit tek formalno izlomljena na belini. Ja ću takav pesnikov postupak ovde nazvati njegovom pesničkom jednostavnošću koja je rezultat jasnosti doživljavanja i odsustva pesnikove potrebe za spekulacijom. Tu jednostavnost pojačavaju pesničke slike kojima je impregnirana, pre svega slike olujnog vetra, senke vetra, cveta, žene. Ali nisu slike jedina mesta gde u Jovanovićevoj poeziji tonemo u dubinu. Tu su i refleksivno-misaona jezgra, koja, poput ovog:

«O ludo vreme
što oko mene traješ
kako da ti stabiljiku uništim»

obezbeđuju ovoj poeziji elemente kristala neophodnog u njenom radu, kretanju, toku dalje.

Dragoljub Jeknić

NOVA NOLITOVA EDICIJA »RASPUST«

Novopokrenuta Nolitova biblioteka »Raspust« namijenjena je mladima od 12 do 16 godina, dobu iz koga se nose najdraže uspomene i kada mladost beleži svaku promenu. Pored klasičnih dela ova biblioteka objavljuje i nove knjige domaćih pisaca, kao i savremene svetske autore koji se kod nas prvi put pojavljuju. U prvoj ediciji izišlo je šest naslova, a uređuje Mirjana Stefanović.

Džon R. R. Tolkien »Hobit«
Roman.

Preveli Meri i Milan Milišić

Za roman »Hobit« može se reći da je pustolovna i luckasta knjiga, a njen glavni junak je hobit Bilbo Bagins. Knjiga je sasvim slučajno objavljena, na inicijativu jednog dečaka koji ju je pročitao u rukopisu i zamolio oca — izdavača — da je objavi.

»Hobit« je prvi put objavljen 1937. godine. Roman opisuje avanture jedne grupe patuljaka koji polaze da od strašnog zmaja preotmu svoje veliko blago. Sa njima se, protiv svoje volje, uputio i Bilbo Bagins, pitomi hobit neženja koji će, na svoje sopstveno iznenađenje, postati vešti i snalažljivi obijač i iz mora avantura pobedonosno isploviti u mirnu i sasvim običnu hobitsku svakodnevicu.

IN MEMORIAM

Pjer-Paolo Pazolini (1922—1975)

Realnost ljudskog sveta nije ništa drugo do dvostruka predstava u kojoj smo i glumoi i gledaoci: neka vrsta gigantskog hepeninga.

Pazolini

Kažu da u svojoj poslednjoj šetnji, od rimske željezničke stanice, antičkog trga našeg vremena, do obale mora nije bio sam. Ostalo o čemu želimo da mislimo i što znamo samo je čin njegove smrti, krv i kamen u »danu mrtvih« i njegovo delo.

Pjer-Paolo Pazolini, književnik i filmski reditelj, svoj intelektualni nazor pronašao je u tradicijama italijanskog neo-realizma, ali pravi autentični angažman humaniste: »za čoveka od krvi i mesa i njegov svet« uspostavice upravo u etičkom i ideološkom razlazu sa neo-realizmom.

U trenutku kada su umetnici prestali da se identifikuju sa mišljenjem »malog čoveka«, i postavili pred sebe pitanje o vlastitoj poziciji i angažmanu u društvu, pojavio se kod njih motiv: »duhovno i idejno se uzvisiti nad svetom u kome su zatvoreni.« Sprovesti taj stav značilo je za Pazolinija odbaciti građansku ideologiju i klerikalnu etiku, taj zračak sunca na kome su se grejali siromasi (»Čudo u Milanu, V. De Sika) intinno težeći establišmentu. Nasilje je zauzelo centralno mesto u sistemu ponašanja i sprovođenja zvanične društvene misli, a jednako su ga upražnjavali i buržuji i lump-proleterijat.

Umetnost, neorealizma postala je hrišćanska samilost, nekritička prema društvenom čudoreću, nesprijetna da preispita svoje pozicije u njemu.

Iskustva kritičara pokazuju da unutrašnji sistem vrednosti pojedine književnosti, ako dospe na neki drugi kulturni humus, može da dobije i drugačije vrednovanje. Dakle, ako istaknemo zahtev da nas druge literature prate na stvaralački način, ne smemo očekivati da mehanički preuzimaju i naš sistem vrednosti. Pojedino delo, ili stvaralac, sa aspekta kulture druge nacije može da dobije i višu, ali i nižu ocenu od one koju je dobio u sopstvenoj kulturi. Ako neko razmišlja u reprezentativnim hijerarhijama i onda kada je reč o literaturi, lako može da se skandalizuje videvši ovakva otpušpanja. Ova međutim, ne bi trebalo da bude, jer ovakve divergencije inače dobro dođu unutrašnjem redu date literature, za nova prevrednovanja ili formiranje novih saznanja. Nadalje, jasno je i to da ne trebamo očekivati diplomatske pohvale i učtive komplimente pojedinom prevedenom umetničkom delu, već bismo se morali zauzeti za jednu takvu klimu, u kojoj pojedini kritičar može da ostane veran svojim kriterijumima i onda kada govori o piscima, literarnim ostvarenjima druge nacije ili nacionalnosti, tj. ako treba, odaće priznanje, ako treba, oštro će kritikovati. Ovo poslednje, usled različitih — pre svega taktičkih — predomišljanja, izostaje, i smatramo da bi to pred čitaocima moglo izazvati zabunu.

Na isti način bismo trebali zaobilaziti reprezentativna predstavljanja. Časopisi u Jugoslaviji nastoje da oforme određenu estetičku platformu u uređivanju. Bila bi velika greška ako ne bi ostali verni svojim estetičkim zamislima, senzibilitetima, kada se odnose prema literaturi drugih naroda i narodnosti. Pogrešili bi i onda ako bi se zatvorili prema drugim kulturama pozivajući se na svoju formiranu estetičku platformu.

Svaka estetička orijentacija može da nađe sebi saputnika u literaturama drugih naroda i narodnosti Jugoslavije. Jedan od zadataka časopisa bio bi i u tome da ostvare dijalog ove vrste, da budu duhovni laboratoriji ovakvog približavanja.

Stvar je neobična, smatramo, međutim, da je na mestu ukazati na još jednu iluziju, tj. da će dublji i organskiji dijalog nastati spontano. Situacija je trenutno kod nas takva, da je problematika uzajamne povezanosti kultura i književnosti veoma intezivno na dnevnom redu, ali da je doneto veoma malo institucionalizovanih mera za rešavanje ovog problema. Od bezbroj mogućnosti, izdvojio bih samo nekoliko: neophodno je da u narednom periodu oni intelektualni radnici koji konkretno i na stvaralački način rade na rešavanju ovog problema, dobiju ozbiljnija društvena priznanja. Izračunajmo samo, na primer, koliko je takvih kritičara koji su sistematski kroz nekoliko decenija radili na analizi literatura drugih naroda i narodnosti, stvaralačkim vrednovanjem, popularisanjem, prevodjenjem. Posebno je pitanje obrazovanja prevodilaca, njihovo materijalno i moralno podupiranje. Kroz samoupravne dogovore trebalo bi stvoriti fondove pomoću kojih bi se mladi prevodioci usavršavali, i dobili mogućnost da se udube u proučavanje literature pojedine nacije ili nacionalnosti.

I najzad, postoji još jedna iluzija na koju bismo hteli upozoriti: to da nedostaci koji se javljaju na ovom planu potiču u većem delu slučajeva iz objektivnih razloga. Analiza pokazuje i to, da o tome nema govora, i da su nasuprot nedostacima i nesrećnim okolnostima, mogućnosti bolje od pro seka realizovanog.

Preveo sa mađarskog
Arpad Vicko

Ova knjiga je, čiji je prvi kritičar bilo dete, samo u Engleskoj doživela trideset izdanja a zatim je prevedena na mnoge jezike »i ujedinila šezdeset miliona ljudi koji govore trinaest različitih jezika na svim meridijanima ove kugle«.

Lav Kasilj »Švambranija i školska crna knjiga«
Roman.

Preveo M. M. Pešić

Kasilj, ruski pisac, svojim prvim romanom »Švambranija« postigao je i prvi i veliki uspeh kod mladih, ne samo u svojoj zemlji, već i u skoro čitavom svetu.

Dvojica mališana, braće, osnivaju svoj kontinent, svoju zemlju, Švambraniju, gde će deca upravljati i biti gospodari svoga carstva kao bunt protiv starih koji su zauzeli sva mesta i gde mališanima nema pristupa. I u njihovoj zemlji se vode ratovi, ali »uvek sa bezbolnim krajem«. Njihova zemlja je zemlja snova: prepuna bioskopa, ljubavi, zemlja gde je malo sahara, puno asfalta, ali i trave, zemlja gde su deca hrabra, snalažljiva, dosetljiva...

Bogata fantazija, lucidnost i humor čine osnovu celog romana, koji je veoma privlačan i za odrasle čitaoc.

Magda Sabo »Recite Žofiki«
Roman.

Preveo Ivan Ivanji

Romanu »Recite Žofiki« prethodi roman »Freska« 1958. godine, koji je Magda Sabo objavila u 41 godini svoga života, i sa kojim je postigla značajan uspeh.

Glavni lik romana »Recite Žofiki« nosi ime slično autorovom, Marta Sabo, ali to

ime nije slučajno, jer se i sama Magda Sabo bavila profesorskim pozivom, kao i junakinja romana. Devojčica Sofija — Žofika traga za smislom poslednjih očevih reči »Recite Žofiki...« koje je izgovorio umirući. Majka Žofikina, koja radi u internatu za decu ne može da razume svoju ćerku, i kada majka mora da napusti posao psihologa. Žofika joj predlaže da radi na gradilištu, da meša malter, jer tamo radi i njen prijatelj, zidar. Žofika se takođe upoznaje sa problemima svojih drugarica, Dore i Marijane. Marijanin tata zaljubljuje se u Dorinu sestru i želi sa njom da napusti grad i ćerku. Sve to Žofika nosi u sebi, i kroz roman, od devojčice sa igračkama i lutkama, postaje dete odraslo i koje pokušava da shvati i razume često mezero svet »velikih«.

Irena Jurgjelevičova »Tudinac«

Roman. Preveo Petar Vujičić

Poljski pisac Irena Jurgjelevičova dugo se bavila — vaspitanjem odraslih, jer nisu samo deca ona koje treba vaspitati.

Marijan i Julek provode leto kod svoje bake i dede u jednom malom poljskom selu sa drugaricama Pestkom i Ulom, ili bolje rečeno, na jednom malom ostrvu koje je za njih sama reka napravila. Nepoznati i ranjeni dečak poremetio je njihov mir svojim dolaskom na njihovo ostrvo. Pošto je ranjen, deca ga odvođe Ulinom ocu, lekaru, i pošto rana nije bezazlena on treba da ode u bolnicu. Zener je preplašen, on ne želi u bolnicu, i tada ga deca odvođe na svoje ostrvo, gde ga sami neguju, bez znanja starijih. Zener je usamljen dečko koga je otac oterao od kuće, tajanstven je, ali za decu on je postao heroj kome se oni divje. Saznanje da mu mogu pomoći čini ih sretnim, postaju zaverenici protiv starijih, i svo-

ju tajnu nose duboko u svojim srcima, postaju prijatelji, postaju stariji, odlučniji.

»Prva ljubav«

Ruske priče. Priredila Milica Nikolić

»Prva ljubav« su devet pripovedaka na temu ljubavi, nastalih u razmaku od 130 godina, od početka XIX veka pa do naših dana. Autori su klasični ruski pisci: Puškin, Ljermontov, Turgenjev, Dostojevski, Tolstoj, Bunjin, Paustovski, Očješa i Kazakov, a u prevodu Milice Nikolić, Nede Nikolić-Bobić i Branka Maksimovića. »Mečava« nije »sentimentalna« ali ni »starijska«, već ironična i nije ni čudo što je Milica Nikolić Puškino-
vom »Mečavom« započela ovaj pregled ruskih priča, da bi završila sa savremenim Kazakovim, čije je »Plavo i zeleno« proza »sentimentalna« ali i stvarna. Tu su i priča o velikoj ljubavi jedne Čerkeskinje od Ljermontova, zatim, »Bele noći« od Dostojevskog, »Prva ljubav« od Turgenjeva, kao i »Sneg« od Paustovskog.

Milan Brujić »Divlje godine«
Roman

»Divlje godine« su se i ranije mogle čuti, ali i — videti na televiziji. Za »Divlje godine« može se reći da je autobiografsko delo Brujića, Ličanina koji je odrastao u Banatu, ali i da opisuje detinjstvo svih mladića koji se bore sa dosadom kroz igru i slobodu kretanja susreću se sa ljubavlju i drugarstvom. To je roman-hronika o vojvodanskom selu i dečijim igrama na salašima, njiivama i seoskim avlijama, daleko od grada i buke, štivo ispunjeno zanimljivostima i autentičnim likovima i živim, karakterističnim dijalogom.

Radmila Gikić

Promenivši shvatanja Pazolini menja i medij izražavanja, udaljuje se od književnosti i postaje filmski reditelj. Daleko smo od mogućnosti da u ovom tekstu odredimo sve nijanse njegovog filmskog dela, no u najosnovnijoj analizi morali bismo odrediti idejne okvire u kojima se uspostavlja njegova misao.

Od prvog filma »Akatone« (1961), pa preko »Mama Roma« »Jevanđelje po Mateju«, »Kralj Edip«, »Svinjac«, »Medeja«, »Dekameron«, »Kenteberijske priče«, »Cvet hiljadu i jedne noći«, izražava se, simplifikovano govoreći, shvatanje jedne istine života kao procesa u kome postoji posebnost, između opšteg i pojedinačnog, čoveka, individue, i društva, u kome čovek ne sme da izgubi svoju čulnost, nagone, vlastiti neposredni život, koji je uvek znak života ljudi i njihovih međusobnih odnosa. A opšte, u ovom smislu društvo, uvek je otelotvorenje jedne od sila koje određuju život ljudi, tako i kada se javi subjektivno kao sadržaj jedne misli, određuje sudbinu i položaj čoveka u svetu.

Realizujući misao o večnoj »čovečnosti čoveka« na temama iz daleke prošlosti, prisutnim kao mit ili predanje, Pazolini gledaocu nudi saznanje u kome na emocionalan način shvata: »da, reč je o meni«.

Umetnost Pazolinija je tako postala ono što Đerd Lukač naziva »samosvest razvitka čovečanstva«, umetnost uvek i isključivo oblikuje svet, time što je u svakom aktu odražavanja prisutan čovek koji odlučuje, a dijalektičko protivurečje u subjektu odražava, za njega, fundamentalne činjenice razvitka čovečanstva. Potvrditi Lukačem umetničku ličnost Pazolinija znači staviti ga u realnost sveta na pozicije marksizma, a on na njima nije bio ni glumac ni gledalac — bio je mislilac.

Vojislav Bekvalac

ŽENE — LINGVISTI JUGOSLAVIJE

Institut za lingvistiku u Novom Sadu obeležio je 1975. godinu — međunarodnu godinu žena — na zanimljiv način: ciklusom predavanja koja drže eminentni lingvisti — žene iz cele naše zemlje. Otuda je ceo ciklus i dobio ime »Žene — lingvisti Jugoslavije«.

Cilj ovog ciklusa predavanja nije, međutim, samo adekvatno obeležavanje Međunarodne godine žena. On je mnogo širi. Naime, Institut za lingvistiku želeo je i da našoj javnosti omogući da se upozna sa ličnostima i naučnim radom jugoslovenskih žena lingvista.

Posebnu vrednost ovih predavanja predstavlja činjenica da su predstavljeni saradnici gotovo svih naučnih institucija iz naše zemlje (iz 5 republika i jedne pokrajine). Isto tako, vredno je zabeležiti da je i tematika obuhvaćena ovim ciklusom predavanja veoma raznolika — od teorijskih pitanja vezanih za lingvistiku kao naučnu disciplinu i njenog odnosa prema drugim naukama, preko pitanja koegzistencije više jezika (uključujući i neke teme iz domena komparativnih proučavanja), do pitanja proučavanja stranih jezika i problematike primene savremenih lingvističkih dostignuća u svakodnevnoj nastavnoj praksi.

Prvo predavanje iz ovog ciklusa održano je 18. aprila, a poslednje će se održati, prema planu, 24. decembra ove godine.

Na predavanja iz ovog ciklusa organizator je redovno upućivao pozive naučnim radnicima iz naučnih institucija Novog Sada, studentima Filozofskog fakulteta i Pedagoške akademije, zatim profesorima novosadskih srednjih škola, kao i drugoj zainteresovanoj publici.

Dosad su predavanja održali sledeći naučnici: docent Filozofskog fakulteta u Skoplju dr Olga Tomić-Miševska, naučni saradnik

Instituta za hungarologiju iz Novog Sada dr Magdalena Veselinović-Sulc, naučni saradnik Instituta za hungarologiju iz Novog Sada dr Melanija Mikeš, asistent Filozofskog fakulteta u Novom Sadu dr Ljiljana Bibović, naučni saradnik Instituta za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora iz Beograda dr Smiljka Vasić, profesor Filozofskog fakulteta iz Sarajeva dr Herta Kuna, saradnik Instituta za lingvistiku iz Zagreba Klara Montani i profesor Filozofskog fakulteta iz Novog Sada dr Pavica Mrzović. Predviđeno je da ostala predavanja do kraja godine održe: profesor Filozofskog fakulteta iz Niša dr Ljiljana Mihajlović, viši naučni saradnik Instituta za srpskohrvatski jezik iz Beograda dr Darinka Gortan-Premk, saradnik Staroslavenskog instituta »Svetozar Ritig« iz Zagreba dr Anica Nazor, profesor Filozofskog fakulteta iz Novog Sada, dr Olga Penavin, profesor Filozofskog fakulteta iz Novog Sada dr Draginja Pervaz, profesor Filozofskog fakulteta iz Ljubljane dr Breda Pogorelec, profesor Filološkog fakulteta iz Beograda dr Vida Marković, profesor Filozofskog fakulteta iz Novog Sada dr Ksenija Maricki i profesor Filozofskog fakulteta iz Novoga Sada dr Milka Ivić.

Smatramo da je održavanje ovako koncipiranog ciklusa predavanja iz lingvistike, veoma korisno. Stoga treba odati priznanje Institutu za lingvistiku iz Novog Sada koji je našoj javnosti omogućio da se upozna sa radom lingvista iz raznih sredina i različitim lingvističkim usmerenja. Takođe smatramo da bi bilo korisno, ako je moguće, da se izda i zbornik ili neka slična publikacija u kojoj bi sva održana predavanja bila štampana i time dostupna široj javnosti.

Jaroslav Turčan